

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

ב"ה, ד' שבט תשע"ג

15.1.2013

אל:

מנהלי מחוזות

מחמ"דים

מפקחי המחוזות

מפקחים כוללים

מנהלי אגפי / מחלקות חינוך ברשויות המקומיות

מנהלי בתי"ס העל יסודיים

מרכזי מקצוע אזרחות בבתי"ס

מורות ומורים לאזרחות

מאת: אלירז קראוס, מ"מ מפמ"ר אזרחות

בלחה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה ואזרחות, ממ"ד

הנדון: חוזר מפמ"ר אזרחות – תשע"ג/2

אנו נמצאים בתקופת בחירות. הצבעה בבחירות היא אחת מזכויות האזרח (ויש שיאמרו גם החובות) המרכזיות אם לא המרכזית שבהן. בתקופה הזו יותר מכל תקופה אחרת המורה לאזרחות נקרא ללמד את תחום הדעת מתוך חיבור ורלוונטיות לחיי היום יום. יש חשיבות רבה לקיים בכתה דיונים על הסוגיות המרכזיות סביבן מתקיימות הבחירות, תוך דגש על שימוש במושגים המרכזיים הנמצאים בתוכנית הלימודים באזרחות בצורה שמסייעת להבין את הנאמר בחדשות. דוגמא בולטת לכך ניתן למצוא בדיון על עקרון שלטון העם-שלטון יציג, נבחר ומתחלף והוראת נושא הבחירות. כמו כן ניתן ללמד את הדיון בגישות כלכליות-חברתיות במדינה הדמוקרטית כבסיס להבנת הדיון החברתי-כלכלי המעסיק את הציבור כיום. חשוב שהדיון בכתות יתקיים סביב תהליך הבחירות וסביב הנושאים המרכזיים במערכת הבחירות אך לא יעסוק בתמיכה או בהתנגדות למפלגה כלשהי. שיעורי האזרחות יוכלו לסייע לתלמידים לעקוב אחרי מצעי המפלגות והדיון הציבורי, לדון בהם ולגבש לעצמם את דעתם בנושאים השונים.

פרט לקריאת חוזר זה חשוב לקרוא גם את חוזרי המפמ"ר הקודמים, בהם פורטו הנחיות חשובות לגבי בחינות הבגרות ולגבי מטלות הביצוע.

מהדורת הניסוי של הפרקים המעדכנים שחובה ללמד על פיהם בכתות בהם משתמשים בספר הלימוד: להיות אזרחים בישראל, הוצאת תל. נמצאת בחנויות. ניתן להפנות את התלמידים לרכוש את החוברת בחנויות הספרים, או לבצע רכישה מרוכזת בהתאם לפרטים בהודעות מפמ"ר באתר המפמ"ר.

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/MafmarEzrachu/Hodaot/HodaotMafmar

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

על מנת לסייע להיערכות לבחינת הבגרות תוך כדי יישום העדכונים בתוכנית הלימודים יתפרסם מיקוד מוקדם לקראת מועד קיץ תשע"ג.

אנו מבקשות להודיעכם שהגב' איה שנהר פריצקי תשמש כמדריכה מרכזת להוראת האזרחות, זאת עד למינוי קבוע של מפמ"ר. איה תוביל את העבודה השוטפת בעבודת צוות משותפת עם המדריכות הארציות גב' נורית צרפתי וגב' שושי יצחקי. אנו נמשיך לשמש בתפקידנו, כמ"מ מפמ"ר וכמפמ"ר היסטוריה ואזרחות בממ"ד ונעמוד לרשותה של גב' שנהר פריצקי ככל שיידרש. כתובת המייל לפניות למדריכה המרכזת איה שנהר פריצקי תפורסם בקרוב אתר המפמ"ר ובהודעה למורים לאזרחות. המורים והמנהלים מוזמנים לפנות אל המדריכה המרכזת להוראת האזרחות גב' איה שנהר פריצקי או למדריכי האזרחות, או באמצעות הדוא"ל שכתובתו ezrachut@education.gov.il.

תוכן העניינים בחוזר זה:

1. לימודי אזרחות בחטיבת הביניים – ע' 3-11
2. נושאי לימוד מחייבים להיבחנות לבגרות במועדי קיץ תשע"ד [2014] – חורף תשע"ה [2015]
[שאלון 34114] – ע' 12-20
3. נושאי לימוד מחייבים לעולים חדשים – נבחנים אינטרניים [שאלון 34202] ונבחנים אקסטריניים [שאלון 176] מועד חורף ומועד קיץ תשע"ג – ע' 21-22
4. נספחים: הנחיות למבחן מותאם באזרחות לכלל המגזרים ולעולים חדשים – ע' 23-24

בברכה,

אלירז קראוס בלהה גליקסברג

מפמ"ר הסטוריה ואזרחות בממ"ד מנהלת אגף רוח וחברה
ומ"מ מפמ"ר אזרחות ומ"מ מפמ"ר אזרחות
המזכירות הפדגוגית המזכירות הפדגוגית

העתקים:

פרופ' עפרה מייזלס, יו"ר המזכירות הפדגוגית
גב' דליה פניג, ס' יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי
ד"ר אברהם ליפשיץ, ראש מינהל החמ"ד
גב' יפה פס, מנהלת האגף לחינוך ע"ס
מר עבדאללה חטיב, מנהל אגף החינוך לערבים
ד"ר משה דקלו, מנהל אגף הבחינות
מר מוהנא פארס, ממונה על החינוך הדרוזי
ד"ר מוחמד אלהיב, ממונה על החינוך הבדואי

חובת הוראה: החל משנת תשס"ט מחויבים כל תלמידי כיתות ט' ללמוד אזרחות בהיקף של שעתיים שבועיות, כפי שפורסם בחוזר המנכ"ל תשס"ט/8(א) סעיף 36-3.1: תכנית היסוד (הליבה) לחטיבות הביניים בחינוך העל-יסודי.

תכנית הלימודים: פרקי הלימוד המחייבים למגזר היהודי ולמגזר הערבי והדרוזי לשנת תשע"ג מפורטים להלן בעמ' 6-10. השנה אנו מעמידים לרשות המורים פירוט של הנושאים בהתאם לתוכנית הלימודים המלאה של חט"ב (במתכונת הפירוט לחט"ע). לתשומת לבכם יש השנה שינוי אחד בהשוואה לנושאי הלימוד המחייבים לכיתות ט' לשנת הלימודים תשע"ב.

בשנת הלימודים תשע"ד יהיה שינוי בחלוקת הנושאים בין קבוצות נושאי הבחירה ובמבנה הלמידה שלהם. פרסום על כך יהיה בהמשך השנה.

תכנית העמקה בלימודי האזרחות. התכנית יושמה בתשע"ב בכ - 160 בתי ספר וזכתה להצלחה רבה.

לפי התכנית, שני שליש משנת הלימודים יוקדשו לתכנית הבסיס המשותפת לכל בתי הספר בארץ, ואילו בשליש משנת הלימודים יוכל כל בית ספר לבחור או לפתח לעצמו יחידת לימוד ייחודית, במסגרתה יעמיק באחד הנושאים של תכנית הלימודים. יחידת ההעמקה תאפשר הזדמנות לחיבור משמעותי בין הוראת האזרחות לבין פעילויות של חינוך אזרחי ולמידה בין-תחומית וכן לעיסוק בנושאים הרלוונטיים לבית הספר. יחידת הלימוד הייחודית תילמד בהיקף של כ- 15-20 שעות.

בתי ספר שיבחרו לקחת חלק בתכנית ההעמקה לא ישתתפו במדגם בתי הספר שייגשו לבחינה של הפיקוח על הוראת האזרחות.

יחידת הלימוד יכולה לבוא מאחד מהמקורות הבאים:

(1) בית הספר יפתח את היחידה בעצמו ויעביר אותה לאישור הפיקוח על הוראת האזרחות.

(2) בית הספר יבחר אחת מיחידות הלימוד המוצעות על ידי משרד החינוך או על ידי אחד מארגוני החברה האזרחית. חלק מהיחידות המוצעות מפורטות להלן (הרשימה זמינה גם באתר¹).

במידה ובית הספר מפתח את יחידת הלימוד בעצמו, יש להקפיד על אמות המידה לבניית יחידות הלימוד, כפי שמופיעות באתר המפמ"ר לאזרחות ובאתר המטה לחינוך אזרחי. על פי אמות מידה אלו ייבדקו התכניות ויקבלו אישור מראש. אמות המידה כוללות: עיסוק בנושא או דילמה מתחום האזרחות (ואשר מעוגנים בתכנית הלימודים), הוראה המשלבת בין התוכן האזרחי לבין מיומנויות חשיבה, אפשרות לשילוב אזרחות פעילה או למידה חוץ בית-ספרית, הזדמנות לדיון אזרחי בכיתה, הוראה אקטואלית ורלוונטית לתלמידים ודרכי הערכה מגוונות.

¹ האתרים עליהם מדובר הם: אתר מפמ"ר אזרחות (בתוך אתרי אוח משרד החינוך), אתר המטה לחינוך אזרחי (כנ"ל).

א. בתי ספר המעוניינים להשתתף בתכנית ההעמקה ולבנות/להתאים יחידות לימוד לתלמידיהם, ימלאו את ספח ההרשמה בטופס המקוון בקישור הנ"ל: <http://bit.ly/KI4mU5> וישלחו אותו במייל עד סוף ינואר 2013. ההרשמה היא רק בטופס הנ"ל, (בי"ס שירשם בדרך אחרת או רק אצל גורם אחר, לא ייחשב כמי שנרשם).

כאמור, רשימת יחידות הלימוד שאושרו מתפרסמת באתר המטה לחינוך אזרחי בתוך אתר המזכירות הפדגוגית. להלן הקישור:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Mate/ham_aka_ezrahut_9/TochniyotAamakaEzrachutTet.htm

ב. ביה"ס צריך לוודא שהמורים יעברו השתלמות בחינוך לאזרחות. יש לעקוב אחר הפרסומים באתר המפמ"ר לאזרחות ובאתר המטה לחינוך אזרחי. מורה שכבר עבר השתלמות של 30 שעות לכיתות ט' (או באזרחות לחט"ע) בשנתיים האחרונות אינו מחויב בהשתלמות נוספת.

ג. בתי ספר המפתחים את יחידת הלימוד בעצמם: יעבירו את יחידת הלימוד, לפי הקריטריונים, בדוא"ל simarozilio@gmail.com עד ליום חמישי, ד באדר תשע"ג, 14.02.2013 האישור לתוכנית הבית ספרית יישלח עד סוף חודש פברואר 2013.

בתי הספר שכבר השתתפו בתכנית בתשע"א ובתשע"ב מתבקשים לשוב ולהודיע על המשך קיום התכנית בשנה"ל תשע"ג. בי"ס שלא יבצע הרשמה במועד כנדרש יחשב כמי שבחר לא להשתתף בתוכנית ההעמקה.

אנו תקווה כי תכנית ההעמקה בלימודי האזרחות תאפשר לתלמידים ולמורים למידה מגוונת, חווייתית ומשמעותית יותר.

מבחן מדגם תשע"ג: חובת ההיבחנות בבחינה מטעם הפיקוח על הוראת האזרחות תחול השנה על חלק קטן מבתי הספר. כל בית ספר שאמור להבחן יקבל על כך הודעה בכתב בסוף חודש מרץ.

בית ספר שאינו מחויב להבחן, אך מעוניין לקבל את הבחינה, יודיע על כך לסימה רוזיליו, המדריכה הארצית simarozilio@gmail.com.

מועד הבחינה: יום רביעי, 22.5.13, י"ג בסיוון תשע"ג, בשעה 09:00. משך הבחינה: שעה. אופן הדיווח על תוצאות הבחינה יהיה שונה ויישלח אל הפיקוח על הוראת האזרחות, לפי ההנחיות שיתפרסמו בסמוך למועד הבחינה.

ספרי הלימוד המאושרים בחט"ב:

1. מסע אל הדמוקרטיה הישראלית – ת"ל

2. ישראל דמוקרטית – אבינועם גרנות.

3. אזרחות במדינת ישראל – דוד שחר

מורה המלמד על פי אחד משני הספרים הראשונים ברשימה, מחויב להשלים את החסר מתוך מסמך ובו עדכונים, הבהרות ותיקונים נדרשים לספרים אלו. ההערות במסמך זה חולקו לכמה קטגוריות: עדכונים להוראה, תיקוני שגיאות, הרחבה והעשרה למורה. חובה לעבור על כל ההערות, וללמד בכיתות בהתאם להן. מסמך העדכונים נמצא באתר המפמ"ר לאזרחות:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/MafmarEzrachut/ChativatBeynaim/EdcunimMikzoy

בכל בקשה, שאלה או הבהרה בנושא חט"ב ניתן לפנות למדריכה הארצית לאזרחות בחט"ב סימה רוזיליו.

דוא"ל: simarozilio@gmail.com טלפון נייד: 054-6113882

נושאי הלימוד באזרחות לחט"ב לשנת תשע"ג, 2012/13 למגזר היהודי

התוכנית המוצעת ל – 60 שעות : 48 שעות לנושאי החובה + 12 שעות לנושאי הבחירה.
 בית ספר המלמד תכנית העמקה השווה ל – 20-15 שעות פטור מלימוד נושאי הבחירה. (12 שעות) וכן מ- 8 שעות מנושאי החובה בהתאם לנושא תכנית העמקה שנבחרה ע"י ביה"ס. (למשל מי שבחר לעסוק ביחידה העוסקת בזכויות האדם יפחית את השעות העוסקות בנושא במסגרת לימודי החובה.)

מס' סידורי	א. נושאי חובה - 48 שעות	מס' שעות מומלץ
פרק א' : עם אזרח ומדינה - זיקות ויחסי גומלין		
1.	מהי מדינה ומה הם תפקידיה? א. ארבע היסודות לקיומה של מדינה (שטח, אוכלוסייה, שלטון, ריבונות). ב. שלבים ודרכים לפיהן מוקמות מדינות : הכרזה על עצמאות, הענקת, הכרה בינלאומית.	6
2.	זיקות שונות ביחסי עם ומדינה א. הבחנה בין השתייכות לאומית להשתייכות אזרחית.	1
3.	מדינת ישראל – מדינת הלאום היהודי א. הכרזת העצמאות- תוכן ומעמד משפטי. ב. גבולות המדינה. ג. הרכב האוכלוסייה בישראל. ד. ביטויים ליהדותה של המדינה : חוק השבות, חוק האזרחות, סמלי המדינה. ה. זכויות המיעוטים בישראל.	12
פרק ב' : ערכים ועקרונות המשטר הדמוקרטי		
4.	זכויות וחובות האדם והאזרח א. זכויות טבעיות, הזכות לחיים, הזכות לכבוד, הזכות לחירות, הזכות לפרטיות, הזכות לחופש הביטוי. חופש המצפון, חופש ההתארגנות, חופש העיסוק, חופש התנועה, הזכות להפגין, חופש הדת, הזכות להליך הוגן, הזכות לקניין, הזכות לשוויון- שוויון פוליטי, אפליה פסולה, העדפה מתקנת ² ב. חובות האדם -הכרת ערך האדם כאדם, התחשבות בזולת וגילוי סובלנות כלפיו. ג. חובות האזרח - ציות לחוק, תשלום מיסים, שירות בצבא, מעורבות בחיים הציבוריים.	14

² ראה בחזר עדכונים ותיקונים לספרי הלימוד באזרחות לחט"ב באתר המפמ"ר לאזרחות

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

6	שלטון החוק א. כפיפות רשויות השלטון והאזרחים לחוק. ב. תפקידי החוק במדינה דמוקרטית. ג. שוויון בפני החוק, אכיפת החוק באופן שווה. ד. החוקה כמגינה על ערכי היסוד של הדמוקרטיה.	5.
3	מעורבות האזרחים במשטר דמוקרטי א. עקרון שלטון העם- עקרון שלטון יציג ב. השתתפות בבחירות, פעילות במפלגות, הבעת דעה, מחאה וביקורת על השלטון.	6.
פרק ג' : יישום עקרונות המשטר הדמוקרטי בישראל		
6	הכנסת – הרשות המחוקקת א. הכנסת כרשות מחוקקת – תהליך החקיקה. ב. הכנסת כמבטאת את עקרון הרוב- קואליציה, אופוזיציה. קבלת חוקים ברוב. ג. הכנסת כמנגנון מפקח- שאילתה, הצבעת אי אמון, חוק התקציב, ועדות חקירה. ד. שיטת הבחירות בישראל.	7.
מס' שעות מומלץ	נושאי בחירה- 12 שעות לפניכם חמש קבוצות של נושאי בחירה. יש לבחור וללמד קבוצת נושאים אחת בלבד מתוך הרשימה הבאה:	מס' סידורי
12	1.1 הממשלה הרשות המבצעת. א. הרכבת הממשלה. ב. תפקידים וסמכויות הממשלה. ג. אחריות הממשלה וגם: 1.2 נשיא המדינה	
או		
12	הרשות השופטת – מערכת בתי המשפט א. תפקיד הרשות השופטת וחשיבותה. ב. מערכת בתי המשפט – (הערכאות השונות) ג. בג"ץ – בית המשפט העליון וגם: מוסדות פיקוח וביקורת א. מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור. ב. נגיד בנק ישראל ג. היועץ המשפטי לממשלה	2.1 2.2

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

או	
12	3.1 השלטון המקומי וגם:
	3.2 מוסדות הדת היהודית בישראל
או	
12	4.1 עקרון הגבלת השלטון א. הפרדת רשויות. ב. פיקוח וביקורת מוסדיים – מבקר המדינה ג. קיומה של אופוזיציה ד. קיומה של דעת קהל וגם: עקרון הכרעת הרוב
	4.2 א. דרך קבלת החלטות במדינה דמוקרטית ב. השמירה על זכויות המיעוט
או	
12	5. תפקיד התקשורת בחברה הדמוקרטית א. מתן מידע מהימן ומלא לציבור. ב. במה לפרשנות להבעת דעות שונות בציבור. ג. מכשיר להגנה על זכויות האדם. ד. כוחם של אמצעי התקשורת והשפעתם על החברה והשלטון.

תכנית הלימודים באזרחות לחט"ב לשנת תשע"ג, 2012/13 (למגזר הערבי והדרוזי)

منهج تدريس المدنيات للوسط العربي للسنة الدراسية 2012\2013

المنهج يعتمد على كتاب التدريس "مسيرة نحو الديمقراطية"

أ.مواضيع الزامية :

- ארבעת היסודות לקיומה של מדינה (שטח, אוכלוסיה, שלטון, ריבונות)
- الأسس الاربعة لوجود الدولة (المساحة، السكان، السلطة، السيادة والاستقلال)
- מדינת ישראל – מדינת הלאום היהודי :
- הכרזת העצמאות - תוכן ומעמד משפטי, גבולות המדינה, הרכב האוכלוסייה בישראל, חוק השבות, חוק האזרחות, זכויות המיעוטים בישראל, סמלי המדינה
- إسرائيل دولة يهودية فيها أقليات قومية أخرى
- وثيقة الاستقلال، دولة اسرائيل المساحة والحدود، دولة اسرائيل السكان، قانون العودة، قانون الجنسية، حقوق الاقلية العربية في البلاد، الرموز التي تميّز دولة اسرائيل
- זכויות האדם והאזרח : זכויות טבעיות, הזכות לכבוד
- حقوق الانسان والمواطن : حقوق طبيعية، الحق في الكرامة
- עקרון שלטון העם, מעורבות האזרחים במשטר הדמוקרטי
- مبدأ حكم الشعب (ديمقراطية مباشرة، وديمقراطية غير مباشرة)، وأيضا مشاركة المواطنين في النظام الديمقراطي
- שלטון החוק :
- שוויון בפני החוק, אכיפת החוק, חוקה, החוק במדינה דמוקרטית (שלבי החקיקה, תפקידי החוק)
- سيادة القانون :
- مساواة أمام القانون، تطبيق القانون، دستور، القانون في دولة ديمقراطية، مراحل سن القانون، وظائف القانون
- הכנסת- הרשות המחוקקת :
- הבחירות, עבודת הכנסת - הצעה לסדר היום, שאילתא, הצבעת אי אמון, חוק התקציב, מינוי ועדת חקירה, קואליציה, אופוזיציה, תהליך החקיקה

משרד החינוך –وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות –التفتيش على تعليم المدنيات

الكنيست –السلطة التشريعية

الانتخابات للكنيست، الكنيست أثناء عملها، الائتلاف والمعارضة، الكنيست تراقب اعمال الحكومة، إقتراح لجدول اعمال الحكومة، الاستجاب، التصويت على نزع الثقة، قانون الميزانية، الكنيست كمشرع.

ب.مواضيع اختيارية :

يجب اختيار وتعليم مجموعة مواضيع واحدة فقط من بين قائمة المواضيع التالية :

1. הממשלה- הרשות המבצעת וגם נשיא המדינה

الحكومة- السلطة التنفيذية وايضا رئيس الدولة

أو

2. מערכת בתי המשפט- הרשות השופטת

جهاز المحاكم- السلطة القضائية

أو

3. השלטון המקומי

الحكم المحلي- السلطات المحلية

أو

4. מוסדות פיקוח וביקורת וגם הגבלת השלטון (עקרון הפרדת הרשויות ללא הדגם האמריקאי, ופיקוח

وبكراه)

مؤسسات الاشراف والمراقبة وايضا تقييد السلطة (مبدأ أفضل السلطات دون النموذج الأمريكي, الرقابة والاشراف)

أو

5. תפקיד התקשורת בחברה הדמוקרטית

وظائف وسائل الاعلام في النظام الديمقراطي

בשאלות נוספות ניתן לפנות למדריכה הארצית להוראת האזרחות במגזר הערבי, חתאם אשקר

(raadashkar3@gmail.com)

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

להלן מבחר מהיחידות המוצעות לבחירה המופיעות באתר המטה לחינוך אזרחי
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Mate/hamaka_e_zrahut_9/TochniyotAamakaEzrachutTet.htm

שם הארגון/יחידת המשרד	הנושא המרכזי
אגף זהירות ובטיחות בדרכים	חינוך לבטיחות בדרכים
אמנסטי אינטרנשיונל – סניף ישראל	רשת פעולה דחופה לזכויות אדם
בין אדם לאדם	עושים כבוד לא רק מדברים
האגודה לזכויות האזרח	זכויות האדם הן של כולנו
המועצה הישראלית לצרכנות	צרכנות נבונה ואזרחות: מגנים על הזכות להגינות
המטה לחינוך אזרחי	"התקווה"
המכון הישראלי לדמוקרטיה	חופש הביטוי - "ציפור הנפש"
המכון הישראלי לדמוקרטיה	חוקה בהסכמה
"המעורר"	את חירותי
מכון הרטמן	עדיי לחטיבת הביניים
יסודות - המרכז לליבון ענייני תורה ומדינה	יסודות לאזרחות במדינה יהודית ודמוקרטית לממ"ד
מדרשת אדם	אין קצת דמוקרטיה
מנח"י – המנהלה לחינוך בעיריית ירושלים	זמן ירושלים – פסיפס החברה הירושלמית
מרחבים, המכון לקידום אזרחות משותפת בישראל	אזרחות משותפת
מרחבים	נגישות זה הוגן
מרחבים	לימודי המורשות בחברה רב-תרבותית
מרחבים	"והוציא כאור צדק" אזרחות משותפת לממ"ד
עמותת ראש פינה, למען השילוב (קליידוסקופ)	תוכנית לימודים לחינוך המיוחד
מט"ח	מגנים על זכויות האדם
מט"ח	ישראל- המיזם של העם היהודי
מט"ח	מדינת העם היהודי
מרכז מורשת בגין	הרשות המחוקקת-כנסת צעירה
מרכז רבין	סוגיות ואתגרים באבני היסוד של מדינת ישראל: גבולות, אוכלוסייה ושלטון ומשטר
עמותת קהילה, תכנית נבחר"ת	צדק חברתי, מעורבות, אזרחות פעילה
הממונה על מגדר ושוויון בין המינים ועמותת כ"ן	כן אני משפיע אחריות/חוק/חוקי יסוד/מגדר

שימו לב: ביס המעוניין בתוכנית של מרכז מורשת בגין צריך גם לפנות אליהם ישירות

נושאי הלימוד המחייבים להיבחנות לבגרות במועדי קיץ תשע"ד[2014] – חורף תשע"ה[2015] – 2 יח"ל שאלון 34114

הנושאים המפורטים להלן הם עפ"י תכנית הלימודים המלאה המעודכנת [תשע"א] כפי שמופיעה באתר מפמ"ר אזרחות.

יש לוודא שנושאי הלימוד המפורטים נלמדים ומיושמים בהתאם לעקרונות ומטרות תכנית הלימודים המלאה, תוך שילוב מיומנויות חשיבה ובהתאמה לדרכי התשאל הנהוגות בבחינות הבגרות. סדר נושאי הלימוד שלפניכם תואם לסדר הפרקים בתוכנית הלימודים. מורה רשאי ללמד את נושאי הלימוד המחייבים בסדר הרצוי לו, ובלבד שתכנון ההוראה יכלול את כל הנושאים המחייבים.

הוראת הנושאים יכולה להיות על פי אחד מספרי הלימוד המאושרים [ראו להלן]. יש לזכור כי הוראת האזרחות היא ספירלית, ועל כן גם ספרי הלימוד בנויים בצורה זו. נושאי הלימוד המחייבים הם אלה המצויים בתכנית הלימודים; לכן, על-פי ההנחיות, אם יש תכנים שאינם מופיעים או אינם מעודכנים באחד מספרי הלימוד, יש להשלים אותם על-פי תכנית הלימודים.

לתשומת לבכם:

אנו נמצאים עדיין בתהליך הטמעה בשלבים של תכנית הלימודים החדשה. במועדים אלו יש מעט מאוד שינויים לעומת מועדי קיץ תשע"ג-חורף תשע"ד, זאת על מנת לבסס את הוראת הנושאים שכבר עודכנו בשנים האחרונות.

יתר העדכונים ישולבו בנושאים המעודכנים במועדי קיץ תשע"ה וחורף תשע"ו, בהתאם לתוכנית הלימודים המעודכנת באזרחות משנת תשע"א.

רשימת הנושאים המחייבים נקבעה מתוך התחשבות בצורך להקדיש יותר זמן להטמעת השינויים והחידושים בתוכנית הלימודים.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

להלן חומרי הלימוד המאושרים להוראה לנבחני קיץ תשע"ד / חורף תשע"ה:

ספרי הלימוד מהם ניתן ללמד עתה הם:

1. לתלמידים שהחלו את לימודיהם בשנת תשע"ג ונבחנים בקיץ תשע"ד:

- א. משטר ופוליטיקה בישראל – יסודות האזרחות/ אברהם דיסקין, הוצאת מגי.
 - ב. להיות אזרחים בישראל/ חנה אדן, ורדה אשכנזי, בלהה אלפרסון, הוצאת מעלות.
- ההוראה באמצעות ספר הלימוד "להיות אזרחים בישראל" תעשה תוך שילוב מחייב של חומרי לימוד מעודכנים. פירוט בהערות השוליים בתחתית עמוד זה³

2. לתלמידים שיחלו את לימודיהם בתשע"דוייבחנו בחורף תשע"ה:

על פי רשימת ספרי הלימוד המאושרים להוראה שתפורסם על ידי הפיקוח לקראת סוף שנת הלימודים תשע"ג.

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
פתח דבר		
1	הרקע ההיסטורי להקמת המדינה: הצהרת בלפור, כתב המנדט, אזכור הצעות החלוקה של שנות ה-30, החלטת 181 של האו"ם (החלטת החלוקה) מיום כ"ט בנובמבר 1947, מלחמת העצמאות	2
2	הכרזת העצמאות עקרונות הכרזת העצמאות: מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית, הדוגלת בשיווי זכויות לכל אזרחיה. הכרזת העצמאות מונה את מקורות הלגיטימציה להקמת מדינה לעם היהודי בא"י. הכרזת העצמאות תוצג כמשקפת את העקרונות שעליהם מושתת המשטר במדינת ישראל ושעל פיהם עליה לפעול. ההכרזה תילמד על פי חלקיה: 1. החלק הראשון להכרזה: ההצדקות להקמתה של מדינה יהודית בארץ ישראל א. ההצדקה ההיסטורית ב. ההצדקה הבינלאומית ג. ההצדקה הטבעית-אוניברסאלית (הזכות להגדרה עצמית) 2. החלק השני להכרזה: החלק האופרטיבי-מעשי – הקמת מדינה 3. החלק השלישי להכרזה: החלק ההצהרתי – דמותה העתידית ודרכה של המדינה ופנייה לגורמים שונים	3

³ הערה לידיעת המורים שבחרו ללמד לפי הספר להיות אזרחים בישראל:

על המורה המלמד באמצעות ספר זה **חובה** לעשות שימוש בחומרים המעודכנים כדלקמן:

- א. **נושאים 1-6; 14; 31:** נושאים אלה יש ללמד על פי הפרקים המעודכנים הנמצאים באתר מפמ"ר אזרחות, **חטיבה עליונה**, תחת הכותרת: **עדכון לספר הלימוד "להיות אזרחים בישראל" [נושא 14 – הפרק יועלה לאתר מפמ"ר אזרחות בתחילת שנה"ל תשע"ד]**
- ב. **נושאי הלימוד: גישות חברתיות-כלכליות במדינה הדמוקרטית ומדינת רווחה [נושא 9 ברשימה להלן], זכויות חברתיות [תת-נושא בתוך נושא 10] ושבבות ואזרחות [נושא 23]** – יש ללמד באמצעות המדריכים למורה שיצאו בשנת תשע"א על ידי הפיקוח על הוראת האזרחות ונמצאים באתר מפמ"ר – **חטיבה עליונה / תכנית לימודים / מדריך למורה**.
- ג. שאר הנושאים יילמדו על פי פרקי הספר הקיימים, בהלימה למושגים הנדרשים המפורטים בתכנית. על המורה המלמד באמצעות הספר "להיות אזרחים בישראל" ללמד את הנושאים הנדרשים, שלגביהם לא פורסם עדכון עדיין, מתוך פרקי הספר הקיימים.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
	פרק א: מדינת ישראל - מדינה יהודית	
	מדינת ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי	
3	משמעויות שונות של "מדינת לאום" 1. יוצגו המרכיבים ההכרחיים לקיומה של מדינה: שטח (גבולות), אוכלוסייה, שלטון, ריבונות, הכרה בינלאומית 2. בסיס מושגי-תיאורטי והשוואתי: הגדרה עצמית, מהי לאומיות ומהן מדינות לאום, יוצגו המשמעויות השונות של מדינות לאום, יובהרו היחסים שבין מדינה ולאום, יובהר הרצף שבין מדינת לאום אתנית, מדינה דו-לאומית/רב-לאומית, ומדינת כלל אזרחיה [מדינת לאום פוליטי / אזרחי / מדינת]. 3. ההצדקות למדינת הלאום מנקודת מבט דמוקרטית.	7
4	זהויות של אזרחים וקבוצות במדינת הלאום היהודית יוצגו סוגי זהויות: לאומית, דתית, אזרחית. יוצגו הזהויות הספציפיות הקיימות בישראל: זהויות באוכלוסייה היהודית, זהויות באוכלוסייה הערבית והדרוזית.	2
5	מאפייניה או היבטיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית (המצוי) יוצגו המאפיינים היהודיים של המדינה כפי שהם מתקיימים הלכה למעשה: היבט/מאפיין משפטי-נורמטיבי: 1. המצב המשפטי המחייב (הכרזת העצמאות, חוקי היסוד, חוקים אחרים) 2. חוק השבות וחקיקה אחרת המשקפת את האופי היהודי, את קיומו של רוב יהודי ואת הזיקה ליהודי התפוצות 3. מעמדה של השפה העברית כשפה רשמית 4. לוח השנה, החגים והסמלים של המדינה המשקפים את העם היהודי ההיבט המוסדי: 5. מתן מעמד ממלכתי למוסדות של העם היהודי והדת היהודית בין הציבורי לפרטי: 6. הגבלה מסוימת של זכויות מתוך מטרה להעניק צביון יהודי למדינה: ימי המנוחה, נישואין וגירושין, מניעת פגיעה ברגשות דתיים, מקומות קדושים.	4
6	המיעוטים בישראל יוצגו המיעוטים בישראל כמדינת לאום יהודית: 1. היבט דמוגרפי-סוציולוגי: הכרת קבוצות המיעוט השונות (ערבים, דרוזים ואחרים) 2. אופיו של המיעוט (לאומי, דתי, אתני) 3. המיעוטים בהכרזת העצמאות 4. היבט המרחב הציבורי: מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות, הדת (כולל המעמד המשפטי-נורמטיבי). 5. היבט מוסדי: מעמד וסטאטוס רשמי של מוסדות המיעוטים בתחומים: חינוך, מוסדות דת, בתי דין. הערה: המתחים בין הרוב למיעוט (השסע הלאומי) יידונו בחלק השלישי של התוכנית	4

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
	פרק ב: מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי	
7	הרעיון הדמוקרטי יובהרו עיקריה של תפיסת העולם הדמוקרטית ויילמד המושג אמנה חברתית, כבסיס לתפיסה זו. תיערך ההבחנה בין המובן הפורמאלי לבין המובן המהותי של הדמוקרטיה.	2
8	חירות ושוויון – ערכי יסוד בדמוקרטיה הזכות לחירות: יובהרו ההיבטים השונים של הזכות לחירות. תודגש חשיבותה המיוחדת של הזכות לחופש ביטוי. הזכות לשוויון: יובהרו היבטים שונים של שוויון פורמאלי ומהותי, כגון: שוויון בפני החוק, שוויון הזדמנויות ושוויון פוליטי. יובהרו המושגים: אפליה, הבחנה והעדפה מתקנת. התנגשות בין שני הערכים: חירות ושוויון.	2
9	גישות כלכליות חברתיות במדינה הדמוקרטית ⁴ : הגישה הליברלית מול הגישה הסוציאל-דמוקרטית; יובהר המושג מדינת רווחה יובהר כי הגישות העקרוניות הן תיאורטיות, ואילו במציאות הדמוקרטית יש שילוב של ההשקפות על פי החלטות המדינות וקיים רצף בין הגישות ולא דיכוטומיה.	4
10	זכויות האדם והאזרח ייבחן ערך כבוד האדם כמקור לכל זכויות האדם. יוסבר היחס בין זכויות לבין חובות (האדם והאזרח). סוגי זכויות אדם: <u>זכויות טבעיות</u> (זכויות האדם הבסיסיות: זכות לחיים ובטחון, זכות לקניין, הליך הוגן, הזכות לחירות ונגזרותיה, שוויון, הזכות לכבוד). <u>זכויות פוליטיות / אזרחיות</u> (הזכות לבחור ולהיבחר, חופש ההפגנה והמחאה, חופש ההתאגדות הפוליטית) <u>זכויות חברתיות וכלכליות</u> ⁵ (זכות לקיום בכבוד – רמת חיים בסיסית, זכות לבריאות וטיפול רפואי, זכות לדור, זכות לחינוך, זכויות עובדים ותנאי עבודה) <u>זכויות קבוצתיות</u> - יש ללמד את הדוגמאות לזכויות קבוצה שונות (כגון הזכות לשפה) ואת ההתלבטות לגבי עצם הענקתן ולגבי היקף הענקתן.	10
11	חובות האדם והאזרח	1
12	התנגשות בין זכויות ועקרונות דמוקרטיים לבין ערכים ואינטרסים ציבוריים אחרים. יובאו דוגמאות מהמציאות הישראלית וממדינות אחרות להתנגשות בין ערכי חירות ושוויון לבין ערכים אחרים, כגון ערכים דתיים, ערכים לאומיים וביטחוניים.	2

⁴ראו הערה שוליים 3 ב בתחתית עמוד 13

⁵ראו הערה שוליים 3 ב בתחתית עמוד 13

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
13	עקרון שלטון העם – שלטון יציג, נבחר ומתחלף תובהר משמעותו של המושג 'שלטון העם' כמבוסס על כללים, על הסדרים שלטוניים ועל תרבות פוליטית דמוקרטית.	4
	דמוקרטיה ישירה ודמוקרטיה של נציגים.	
	יוצגו שיטות ממשל שונות: פרלמנטארית, נשיאותית, מעורבת.	
	דמוקרטיה ייצוגית: מה ומי צריך להיות מיוצג?	
14	בחירות דמוקרטיות הבחירות הן חופשיות, שוות, כלליות, תקופתיות וחשאיות. יובהר הצורך בקיומן של מפלגות אחדות להבטחת קיומן של בחירות חופשיות כתנאי למימוש הדמוקרטיה. יוצגו שיטות שונות של בחירות (אזוריות מול ארציות, אישיות מול רשימתיות, יחסיות מול רוביות)	4
	השתתפות אזרחית יובהרו משמעותם וחשיבותם של מעורבות והשתתפות אזרחית, כמשלימים להשתתפות פוליטית.	
	גישה של דמוקרטיה ליברלית-אינדיבידואלית, גישה של דמוקרטיה רפובליקנית, גישה של דמוקרטיה רב-תרבותית, גישה שאינה מקבלת את עקרונות הדמוקרטיה ⁶ .	
15	עקרון הגבלת השלטון	1
	פיזור העצמה והסמכות: הפרדת הרשויות; איזונים ובלמים.	
	יידון הרעיון הקלאסי של הפרדת הרשויות (מונטסקייה), הפעלתו, יישומו וגלגולו בעיקרון של איזונים ובלמים.	
	חוקה וחוקים כאמצעי להגבלת השלטון יוסברו ההבדלים בין חוקה וחקיקה רגילה ויובהר ההבדל בתוקפם המשפטי. יובהרו הדמיון וההבדל בין חוקה פורמאלית למטריאלית.	
16	פיקוח וביקורת של מנגנונים מוסדיים וחוק-מוסדיים על השלטון. יובאו דוגמאות שונות לפיקוח מוסדי וחוק-מוסדי.	2
	שלטון החוק עקרון שלטון החוק - שוויון בפני החוק: החוק מחייב את הפרט ואת רשויות השלטון כאחד. יובהר שבמשטר דמוקרטי הכפיפות לחוק נובעת בין היתר גם מהלגיטימיות של השלטון בעיני הציבור. תיעשה הבחנה בין המושגים 'שלטון חוק' במובן הפורמאלי ו'שלטון חוק' במובן המהותי.	
	הפרות חוק א. סוגי הפרות חוק: עבריינות פלילית (רגילה) ב. עבריינות שלטונית ג. עבריינות אידיאולוגית פוליטית	
	שאלת גבולות הציות לחוק מקרים בהם יש ספק, מחלוקת או מתח בשאלת המחויבות לציות לחוק: א. סירוב לציות לחוק מטעמי מצפון ואידיאולוגיה ב. פקודה בלתי חוקית בעליל	

⁶ ראו הערה שוליים 3 א בתחתית עמוד 13 – פרק מעדכן יימצא באתר מפמ"ר.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
17	עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט עקרון הכרעת הרוב כעיקרון לקבלת החלטות. יחסי רוב ומיעוט במדינה דמוקרטית. זכויות המיעוט ככלים לעריצות הרוב. הסדר מול הכרעה.	2
	המאפיינים והעקרונות של תרבות פוליטית דמוקרטית:	
18	עקרון הסובלנות	1
19	עקרון הפלורליזם	1
20	עקרון ההסכמיות	1
	פרק ג: המשטר והפוליטיקה במדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית	
	יסודות חוקתיים	
21	המעמד (המשפטי) המיוחד של הכרזת העצמאות.	1
22	חוקי היסוד ומעמדם יוצג המצב המשפטי של חוקי היסוד ומעמדם, ידון הנושא "המהפכה החוקתית" והוויכוח לגביה.	2
23	שבות ואזרחות ⁷ חוק האזרחות וחוק השבות. יועלו לדיון הסוגיות האלה: - משמעות חוק השבות לגבי מעמדם של לא-יהודים בישראל; - האם יש בחוק האזרחות משום פגיעה בעקרון השוויון. יובהר ההבדל בין "עלייה" ל"הגירה".	4
	תרבות פוליטית-החברה הישראלית	
24	הפלורליזם החברתי בחברה הישראלית - הדומה והשונה בחברה: הטרוגניות, שונות, פלורליזם, שסעים.	1
25	חיים משותפים בחברה הישראלית (לאור השסעים בחברה) – השסע הלאומי. ייבחנו השסעים בחברה, וכן האפשרויות והאתגרים לשילוב: יילמד באופן מפורט: השסע הלאומי. יפורטו: (1) תיאור הקבוצות השונות, השוני ביניהן לצד המשותף להן. (2) המחלוקות, הגורמים לשסע ולהתמשכותו, דרכי הביטוי של השסע. (3) אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות [דרכי התמודדות עם השסע]. תוצג העובדה שיש מחלוקות על אופן הצגת האירועים ההיסטוריים סביב הקמת המדינה וזהו אחד הגורמים המזינים את השסע הלאומי בישראל.	3
26	מעורבות פוליטית של האזרחים בישראל - פנייה לגופי ביקורת ממוסדים: בג"ץ, נציב תלונות הציבור. - השתתפות בהפגנות, בשביתות פוליטיות. - שימוש האזרחים באמצעי התקשורת. - תגובות להתרחשויות פוליטיות וחברתיות באמנות, בספרות בתיאטרון ובקולנוע.	1

⁷ ראו הערה שוליים 3 בתחתית עמוד 13

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
	הרשות המחוקקת - כנסת ישראל	
27	הכנסת כמייצגת את העם. הרכב הכנסת – תוצאות הבחירות [כמייצגות את השונות בחברה הישראלית]. תידון שאלת הייצוג של הקבוצות החברתיות והפוליטיות השונות: עדות אתניות, נשים, קבוצות גיל. כינוס הכנסת, פעילותה ופיזור על פי חוק יסוד: הכנסת.	6
	תפקידי הכנסת:	
	הכנסת כרשות מכוננת: סמכות הכנסת לקבל חוקי יסוד ולקדם חוקה.	
	הכנסת כרשות מחוקקת, סמכויות החקיקה של הכנסת הליך החקיקה יושור מעמד החקיקה הראשית לזה של החקיקה המשנית.	
	הכנסת כרשות מבקרת ומפקחת	
	זכויות וחובות חברי הכנסת - חסינות חברי הכנסת, זכויות וחובות. <u>הערה</u> : יובאו דוגמות להסרת חסינותם של חברי כנסת.	
	הרשות המבצעת – הממשלה	
28	תהליך כינון הממשלה; סוגי ממשלות קואליציוניות; הגורמים המשפיעים על הרכבתן של קואליציות; השפעת מבנה הממשלה על תפקודה.	2
	הממשלה ותפקידיה	2
	- הממשלה קובעת את המדיניות ייבחנו תחומי המדיניות העיקריים.	
	- סמכויות ראש הממשלה והשרים. [כולל אחריות משותפת ואחריות מיניסטרילית]	
	- דרך קבלת החלטות של הממשלה. תיבחה המסגרות שבהן מתקבלות ההחלטות: מליאת הממשלה, קבינט מצומצם, ועדות שרים ומסגרות אחרות.	
	מבנה הממשלה תיבחן סמכותה ועצמתה של הפקידות הממשלתית [דרג נבחר מול דרג מנהל]	
2	היועץ המשפטי לממשלה יוצג הוויכוח על מעמדו ועצמאותו של היועץ המשפטי ועל היקף תפקידיו. תיבחן השפעת היועץ על קבלת החלטות בממשלה. <u>הערה</u> : יוצג הוויכוח הציבורי בנושאים אלו.	2

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
	הרשות השופטת	
29	מקורות המשפט הישראלי חוק יסודות המשפט, מקורות המשפט הישראלי, הבחנה בין חוקי יסוד, חקיקה, חקיקת משנה, חקיקה שיפוטית. הדיון על שילוב המשפט העברי. אי-תלותה של הרשות השופטת	3
	- חשיבות אי-תלותה של הרשות השופטת ברשויות האחרות. - הדרכים להבטחת אי-התלות.	
	שיטת המשפט ומערכת המשפט - סוגי משפט: פלילי, אזרחי, חוקתי-ציבורי-מנהלי - זכות הערעור, בג"ץ וסמכויותיו - מבנה מערכת בתי המשפט - דרכי מינוי שופטים בישראל - בתי משפט על פי תחומים: בתי דין רבניים, בתי דין צבאיים, בתי דין לעבודה.	2
	בג"ץ תפקידי בג"ץ וסמכויותיו ביקורת שיפוטית חקיקה שיפוטית גישה פורמליסטית מול גישה אקטיביסטית ייבחן בג"ץ כנותן "סעד למען הצדק" בנושאים שאינם בסמכותם של בתי משפט אחרים ובביקורת על רשויות השלטון האחרות. יוצג הוויכוח על סמכויותיו ותפקידיו של בג"ץ.	2
	אשכול א' (למגזר היהודי):	
30	השקפות וגישות לאופייה של מדינת ישראל [שימו לב להערות השוליים בתחתית עמוד זה] ⁸	7
31	מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות ⁹ יוצגו מכלול מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות והדילמות איתן מתמודדות הקהילות. יוצגו מגמות בדמוגרפיה של העם היהודי בעולם. התלמידים יערכו היכרות בסיסית עם קהילות ישראל בתפוצות ויעמדו על הזהות היהודית המגוונת בעולם	4
	מקומה של מדינת ישראל בחיי העם היהודי - מתוך מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות	
	האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות תיבחן ההשפעה של יהדות התפוצות על קביעת מדיניות הפנים והחוץ של ישראל ומחויבותה של מדינת ישראל לקליטת עלייה, לקהילות ישראל בתפוצות ולגורלם של היהודים בעולם.	

⁸ במסגרת ההטמעה בשלבים של תכנית הלימודים החדשה יילמד נושא ההשקפות לגבי אופייה הרצוי של ישראל לעת עתה על פי החלוקה שהיתה מקובלת עד כה - כלומר, **שש גישות שונות לאופייה הרצוי של ישראל**: - מדינת התורה; מדינה דתית-לאומית; מדינת לאום יהודית - תרבותית; מדינת העם היהודי; מדינת היהודים ומדינת כלל-אזרחיה.
החל ממועד קיץ תשע"ה ישונה הנושא ויילמד על פי תכנית הלימודים המעודכנת תחת הכותרת: **עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל**.

⁹ ראו הערה שוליים 3א בתחתית עמוד 13

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
32	השסע הדתי - מתוך: חיים משותפים בחברה הישראלית (לאור השסעים בחברה) יילמד באופן מפורט: השסע הדתי. יפורטו: (1) תיאור הקבוצות והזרמים השונות, השוני ביניהן לצד המשותף להן. (2) המחלוקות, הגורמים לשסע ולהתמשכותו, דרכי הביטוי של השסע. (3) אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות[דרכי התמודדות עם השסע].	3
אשכול ב' (למגזר הערבי והדרוזי):		
33	זכויות אדם ואזרח בישראל זכויות אדם ואזרח במערכת החוק בישראל תיעשה הבחנה בין סוגי הזכויות ומימושן בישראל. יובהר ייחודם של חוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם – חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק. תובהר מעורבות מערכת בתי המשפט בהגנה על זכויות הפרט ועל זכויות המיעוטים.	4
34	זכויות מיעוטים בישראל מימוש זכויות אדם ואזרח וזכויות מיעוטים תידון ההתנגשות בין זכויות האזרח לבין עצמן ובין זכויות אלה ויעדיה האחרים של מדינת ישראל. תיבחן השמירה על זכויות הפרט מול הצורך להגבילן במצבי חירום (קצרים או מתמשכים).	2
35	התקשורת והפוליטיקה בישראל תיעשה השוואה למצב הקיים במדינות דמוקרטיות אחרות. יידון תפקיד התקשורת כ"כלב השמירה" של הדמוקרטיה הישראלית – התקשורת כמדווחת, כמפרשת, כמייצגת וכחוקרת. תיבחן סוגיית ההתנגשות בין מימוש הזכות לחופש הביטוי, לזכות הציבור לדעת והפיקוח על השלטון לבין זכויות אדם ואזרח ועקרונות אחרים. תפקיד אמצעי התקשורת במדינת ישראל כמדינה דמוקרטית - מימוש הזכות לחופש הביטוי, לזכות הציבור לדעת ולפקח על השלטון. - עקרון האי-תלות של אמצעי התקשורת - ריבוי מקורות מידע בעלי אופי פלורליסטי. כוחם של אמצעי התקשורת - אמצעי התקשורת כמעצבים את דעת הקהל וכמשפיעים על מקבלי ההחלטות. - השפעת התקשורת על מערכות הבחירות, על חילופי השלטון ועל שינויים בהרכב הממשלה.	5
36	השלטון המקומי חלוקת התפקידים והסמכויות בין השלטון המרכזי והמקומי. ייערך דיון בשאלת ביזור סמכויות או ריכוזן.	3

סה"כ שעות: כללי – 106 ש"ש + אשכולות [14 ש"ש לאשכול¹⁰] = 120 שעות

נושא 3: נושאי לימוד מחייבים לעולים חדשים – נבחנים אינטרניים [שאלון 34202] ונבחנים אקסטרניים [שאלון 176] – שתי יחידות לימוד - במועדי חורף וקיץ תשע"ג

נושאי לימוד מחייבים לתלמידים עולים חדשים למועד חורף ולמועד קיץ בשנה"ל תשע"ג

סמל שאלון לתלמידים אינטרניים : 034202

סמל שאלון לתלמידים אקסטרניים : 000176

בשנה"ל תשע"ג לא חלו שינויים בנושאי הלימוד, ספר הלימוד, ומבנה הבחינה לעולים חדשים, והם נשארו זהים לנושאי הלימוד, ספר הלימוד ומבנה הבחינה לשנה"ל תשע"ב.

תלמידים שזכאים למבחן עולים חדשים, אינם צריכים להגיש מטלת ביצוע והם מחויבים רק למבחן בכתב. תלמידים עולים חדשים הבוחרים לגשת למבחן הבגרות הרגיל, זכאים לקבל 10 נקודות בonus על הבחינה בכתב (34114), וחייבים להגיש מטלת ביצוע (34118), כמו כל תלמידי הכיתה. על העבודה (מטלת ביצוע) אין מקבלים בonus.

במועדי חורף תשע"ג הבחינה לעולים חדשים היא רק בשפה העברית. במועד קיץ תשע"ג הבחינה תתורגם לשפות: רוסית אנגלית וצרפתית. תלמידים הרוצים להבחן באחת השפות האלה יכולים להבחן רק במועד הקיץ. על בית הספר להזמין עבורם טופס מתורגם לשפה המבוקשת.

ספר הלימוד : אזרחות – האתגר / ניסן נווה / הוצאת מט"ח

בספר זה יש ללמד עמ' 7-157, למעט העמודים המסומנים בצהוב.

נושאי הלימוד:

• מגילת העצמאות – העקרונות שעליהם מושתתת מדינת ישראל

פרק ראשון : הכרזת העצמאות (עמ' 7 – 16)

• מדינה יהודית – מדינת העם היהודי

פרק חמישי : מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית (עמ' 49 – 66)

• מהי דמוקרטיה

פרק שני : המדינה הדמוקרטית (עמ' 17 – 26)

פרק שישי : המשטר הדמוקרטי בישראל (עמ' 67 – 76)

אין ללמד את הסעיפים המתייחסים לשיטה המעורבת בעמ' 73 סעיף ב' ועמ' 75 למעלה.

- **האזרחות במדינת ישראל**
פרק רביעי : העקרונות לקביעת האזרחות במדינת ישראל (עמ' 39 – 48)
- **שאלת החוקה וחוקי יסוד**
פרק שלישי : חוקה וחוקי יסוד (עמ' 27 – 38)
- **הבחירות לכנסת**
פרק שביעי : שיטת הבחירות לכנסת בישראל (עמ' 77 – 90)
- **הכנסת (הרשות המחוקקת)**
פרק שמיני : הרשות המחוקקת – הכנסת (עמ' 91 – 106)
- **הממשלה (הרשות המבצעת)**
פרק תשיעי : הרשות המבצעת – (עמ' 107 – 112 , 114-115)
- **הרשות השופטת**
פרק עשירי : הרשות השופטת (עמ' 121 – 136) ללא סוגי צווים עמ' 129 - 130
תרומתו של בג"ץ לדמוקרטיה הישראלית עמ' 132 – 135. מתוך עמודים אלו יש ללמד רק חמש דוגמאות לתרומתו של בג"ץ לדמוקרטיה הישראלית
- **רשויות מקומיות**
פרק תשיעי : השלטון המקומי (עמ' 116 – 120)
- **נשיא המדינה**
פרק שנים עשר : נשיא המדינה (עמ' 151 – 157)
- **ביקורת, בקרה ופיקוח במדינת ישראל**
פרק אחד עשר : מנגנוני פיקוח וביקורת על השלטון (עמ' 137 – 150 , ללא עמוד 144.
- **תקשורת ופוליטיקה**
נושא זה יש ללמד מתוך אחד הספרים :
להיות אזרחים בישראל / הוצאת ת"ל ומעלות , עמ' : 526-528 , 530 – 537 , 543-544 (סעיף 3)
אזרחות לבגרות / הוצאת גשר רכס , עמ' : 356 – 359 , 362 – 363

תזכורת: הנחיות למבחן מותאם באזרחות

הנחיות למבחן מותאם באזרחות – לכל המגזרים

2 י"ל נבחנים אינטרנים, סמל שאלון : 34114

2 י"ל מורחב נבחני משנה, סמל שאלון : 34204

2 י"ל נבחנים אקסטרנים, סמל שאלון : 175

ההנחיות למבחן מותאם באזרחות הן כדלקמן:

על התלמיד לענות על **שלושה פרקים מתוך ארבעת הפרקים של הבחינה.**

- **פרק א' - חובה.** שאלה אחת, לפי ההנחיות בשאלון הבגרות לכלל התלמידים.
- **פרק ב' - חובה.** ארבע שאלות, לפי ההנחיות בשאלון הבגרות לכלל התלמידים.
- ופרק נוסף לבחירת התלמיד בהמלצת היועצת או המחנך/ת או המורה לאזרחות:
- **פרק ג' או פרק ד'.** שתי שאלות לפי ההנחיות הבגרות לכלל התלמידים בפרק שנבחר.

כלומר :

התלמיד עונה על שבע (7) שאלות, משלושה פרקים **א' + ב' + ג' או ד'.**
לכל שאלה 14 נקודות + 2 נקודות בONUS

חלוקת הניקוד : ניקוד שווה לכל השאלות.

14 נקודות לכל שאלה. $14 \times 7 = 98$ + 2 נקודות בONUS = 100

הערות :

- אם תלמיד עונה על שבע שאלות **מארבעת הפרקים**, השאלות בפרק האחרון במחברת התלמיד לא ייבדקו.
- אם **תלמיד מוותר** על הזכות למבחן מותאם יש צורך **להוריד את המדבקה** של "מבחן מותאם" ממחברתו של התלמיד, ולשלוח את המחברת כמחברת רגילה או להכניס את המחברת לחבילת מחברות רגילות.

הנחיות למבחן מותאם לעולים חדשים

2 י"ל נבחנים אינטרניים, סמל שאלון 34202

2 י"ל נבחנים אקסטרניים, סמל שאלון 176

במבחן הבגרות יש שני חלקים .

חלק א': על התלמיד לענות על שתי שאלות מתוך שלוש שאלות (כמו שאר התלמידים)

אבל על התלמיד לענות רק על **שני סעיפים** מתוך שלושה סעיפים בכל שאלה.

הניקוד לכל שאלה הוא: 16 נקודות לכל סעיף $\times$ שני סעיפים = 32 נקודות לשאלה.

הניקוד לשאלות בחלק א' הוא: 32 נקודות $\times$ 2 שאלות = 64 נקודות.

חלק ב': על התלמיד לענות על שתי שאלות מתוך חמש שאלות.

הניקוד לכל שאלה הוא: 18 נקודות .

הניקוד לשאלות בחלק ב' הוא: 18 נקודות $\times$ שתי שאלות = 36 נקודות.

כלומר: התלמיד עונה סה"כ על ארבע שאלות

חלק א': שתי שאלות, שני סעיפים (2 $\times$ 16) בכל שאלה, $2 \times 32 = 64$

חלק ב': שתי שאלות, $2 \times 18 = 36$

חלק א' 64 נקודות + חלק ב' 36 נקודות = 100